

Dr hab. n o zdrowiu Agnieszka Młynarska, Prof. SUM

Katowice, 06.06.2022

Zakład Gerontologii i Pielęgniarstwa Geriatrycznego,

Katedra Pielęgniarstwa

Wydział Nauk o Zdrowiu w Katowicach

Śląski Uniwersytet Medyczny

Recenzja

**rozprawy na stopień doktora nauk o zdrowiu mgr Anny Larysz
pt.: "Czynniki wpływające na występowanie objawów depresji i lęku u pielęgniarek"
napisanej pod kierunkiem Prof. dr hab. n. med. i n. zdr. Izabelli Uchmanowicz**

Depresja i zaburzenia nastroju stanowią poważny problem zdrowotny, zwłaszcza w krajach rozwiniętych. Pielęgniarstwo jest zawodem, który szczególnie predysponuje do powstawania depresji. Podstawową przyczyną jest wielokierunkowość i intensywność oddziaływania czynników stresogennych związanych z wykonywanym zawodem. Dodatkowe czynniki predysponujące rozwinięcie objawów depresyjnych obejmują pracę zmianową, wielozadaniowość, ciągłą gotowość do zajmowania się cierpiącym człowiekiem, poczucie odpowiedzialności za proces terapeutyczny, problemy z autonomią w podejmowaniu decyzji, zmniejszającą się liczbę pielęgniarek z powodu niedoborów kadrowych oraz niewystarczającą kompensację psychiczną i finansową.

Występowanie stresu, konkurencja i rywalizacja, które w konsekwencji doprowadzają do rozwoju depresji występują w wielu zawodach. Stres psychiczny pojawia się szczególnie często w różnych obszarach naszego życia zawodowego i coraz częściej widoczne są negatywne konsekwencje jego oddziaływania. Wpływ na występowanie stresu w populacji pielęgniarek ma nawał obowiązków (niewielka kadra pielęgniarska), praca w warunkach zagrożenia zdrowia i życia drugiego człowieka, sytuacje ratowania pacjentów w stanach krytycznych, świadomość ciężkiej odpowiedzialności, poczucie niemożności popełnienia błędu.

Wybór tematu jest istotny dla zdrowia publicznego i nauk o zdrowiu z kilku powodów. Po pierwsze problem zaburzeń nastroju (depresja, lęk) wydaje się być niedoszacowany a liczba osób z objawami lęku lub depresji wśród personelu pielęgniarskiego stale wzrasta.

Po drugie na występowanie objawów leku i depresji wśród pielęgniarek wpływa wiele czynników. Mnogość, natężenie i częstotliwość czynników stresogennych doświadczanych na co dzień przez pielęgniarki nieuchronnie prowadzą do wzrostu emocji negatywnych. Czynniki te są zróżnicowane i dotyczą różnych sfer życia. Są to m.in. czynniki socjodemograficzne, czynniki związane z pracą zawodową tj. wypalenie zawodowe oraz czynniki indywidualne.

W związku z tym, biorąc pod uwagę przedstawione dane, problematykę badawczą zaprezentowaną w pracy doktorskiej pt. „Czynniki wpływające na występowanie objawów depresji i lęku u pielęgniarek” Pani mgr Anny Larysz jest bardzo aktualnym problemem a podjęta przez Doktorantkę problematyka została ujęta w interesujący sposób.

Charakterystyka formalna rozprawy

Przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska ma formę spójnego tematycznie zbioru 2 prac naukowych opublikowanych w recenzowanych czasopismach medycznych:

1) Larysz A, Uchmanowicz I. Sociodemographic Factors and Depressive Symptoms Among Cardiac Nurses: A Cross-Sectional Study. *Frontiers in Psychology* 2021; 12: 723035. doi: 10.3389/fpsyg.2021.723035

MEN = 70,00

IF = 2,988

2) Larysz A, Prokopowicz A, Zakliczyński M, Uchmanowicz I. Occurrence of Professional Burnout and Severity of Depressive Symptoms among Cardiac Nurses: A Cross-Sectional Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 2021; 18 (22): 12038. doi: 10.3390/ijerph182212038

MEN = 140,00

IF = 3,390

Autorka dołącza egzemplarze 2 opublikowanych prac oryginalnych. W każdej z pracy wchodzących w skład cyklu Doktorantka jest pierwszym autorem. Jako że nie są to monografie, autorka załączyła oświadczenia wszystkich współautorów o udziale w publikacji.

Przeprowadzona analiza oświadczeń nie budzi zastrzeżeń co do istotnego udziału Doktorantki w przedmiotowym cyklu. Ta część rozprawy nie budzi zastrzeżeń formalnych. Łączny IF dwóch prac przedstawionych w monotematycznym cyklu wynosi 6,378 oraz 210 punktów MNiSW.

Na przeprowadzenie badania uzyskano zgodę Komisji Bioetycznej przy Uniwersytecie Medycznym we Wrocławiu o numerze KB-164/2019.

W przedłożonym do recenzji oprawionym wydruku, prace wchodzące w skład monotematycznego cyklu zostały poprzedzone i zakończone tezami, które zawierają krótki wstęp, założenia, cel pracy, opis materiału i metod, wyniki badań i analiz oraz podsumowanie i wnioski. Doktorantka przedstawia cel ogólny pracy, którym jest ocena czynników wpływających na występowanie objawów depresji i lęku u pielęgniarek kardiologicznych. Dodatkowo przedstawiono 3 cele szczegółowe:

1. Identyfikacja czynników socjodemograficznych wpływających na występowanie oraz nasilenie objawów depresji i lęku u pielęgniarek kardiologicznych.
2. Wykazanie dwukierunkowej zależności między objawami depresji a poziomem wypalenia zawodowego pielęgniarek kardiologicznych.
3. Porównanie związku między wypaleniem zawodowym a nasileniem depresji pielęgniarek kardiologicznych mierzonym za pomocą dwóch odrębnych narzędzi.

Wyniki przedstawione skrótowo, jednak wszystkie szczegóły znajdujemy w załączonych publikacjach. Prezentowane wnioski odpowiadają postawionym celom i problemom badawczym pracy. Dołączono również spis piśmiennictwa oraz obszernie streszczenia w języku polskim i angielskim.

Charakterystyka merytoryczna

W pierwszej pracy cyklu „Sociodemographic Factors and Depressive Symptoms Among Cardiac Nurses: A Cross-Sectional Study” autorka przedstawia czynniki socjodemograficzne wpływające na występowanie oraz nasilenie objawów depresji i lęku u pielęgniarek kardiologicznych. W badaniu wzięło udział 336 pielęgniarek w wieku pomiędzy 20 a 60 rokiem życia pracujących na oddziałach kardiologicznych we Wrocławiu. W pracy wykorzystano

2 standaryzowane kwestionariusze: Kwestionariusz Zdrowia Pacjenta (PHQ-9) oraz Inwentarz Depresji Becka (BDI) spełniające normy rzetelności i wiarygodności. W pracy wykazano, że

41,96% pielęgniarek nie miało objawów depresji. Analiza nasilenia objawów depresji kwestionariuszem BDI ukazała brak depresji u 80,65%. Autorka wykazała, że istotnymi predyktorami występowania depresji są: wyższe wykształcenie zawodowe: licencjat, ukończenie "tylko" liceum medycznego lub "inne" wykształcenie, staż pracy 16-20 lat, życie w związku, mieszkanie na wsi. Wnioski wyciągnięte z pracy odnoszą się do jej celów a dyskusja świadczy o wysokiej znajomości tematu przez autorkę.

Druga praca cyklu „ Occurrence of Professional Burnout and Severity of Depressive Symptoms among Cardiac Nurses: A Cross-Sectional Study” prezentuje ocenę zależności między objawami depresji a poziomem wypalenia zawodowego pielęgniarek kardiologicznych. Do badania włączono 464 pielęgniarki kardiologiczne z czterech szpitali we Wrocławiu. W badaniu zastosowano 3 standaryzowane narzędzia badawcze (Inwentarz Wypalenia Zawodowego Ch. Maslach, Inwentarz Depresji Becka, Kwestionariusz Zdrowia Pacjenta) adekwatne do celów badania. Wyniki badań Doktorantki pokazały, że 53,3% pielęgniarek miało wysoki poziom wypalenia zawodowego. Wyniki podskali depersonalizacji pokazują, że 52,5% pielęgniarek miało wysoki poziom depersonalizacji. Ponadto, wyniki wykazały że 72,8% pielęgniarek miało niski poziom poczucia satysfakcji zawodowej. Wykazano, że wyniki w Kwestionariusza Zdrowia Pacjenta-9 istotnie i dodatnio korelują ze wszystkimi trzema podskalami Inwentarza Wypalenia Zawodowego, a zatem im większe nasilenie depresji, tym większe wypalenie zawodowe. Najsilniejszą korelację stwierdzono między poziomem depresji a wyczerpaniem emocjonalnym, nieco słabszą z depersonalizacją a najslabszą z osiągnięciami osobistymi. Zaobserwowano także, że wyniki z Inwentarza Depresji Becka istotnie i dodatnio koreluje ze wszystkimi trzema podskalami Inwentarza Zachowań Zdrowotnych, a zatem im większe nasilenie depresji, tym większe wypalenie zawodowe. Najsilniejszą korelację stwierdzono między poziomem depresji a wyczerpaniem emocjonalnym, nieco słabszą z depersonalizacją, a najslabszą z osiągnięciami osobistymi. Wnioski wyciągnięte z pracy mają charakter praktyczny.

Z obowiązku recenzenta jedna sugestia nie obniżająca wartości pracy:

1. Czy oszacowano minimalna ilość respondentów w próbie.

Podsumowanie recenzji

W związku z faktem, że wyniki badań przeprowadzonych przez Doktorantkę zostały już opublikowane w recenzowanych i prestiżowych czasopismach naukowych i zostały one

upřednio poddane wnikliwej ocenie recenzentów omawianych czasopism, moja rola jako recenzenta pracy doktorskiej w ocenie kwestii merytorycznych pracy jest ograniczona. Nie zmienia to jednak faktu, że w przypadku wszystkich wspomnianych publikacji nie stwierdzam żadnych błędów merytorycznych. Co więcej w mojej opinii temat rozprawy jest ważny, zaprezentowane wyniki mają znaczenie praktyczne, a przedstawione prace mają istotne pierwiastki nowości.

Podsumowując, przedłożony, jednotematyczny cykl prac ma logiczną konstrukcję i jest merytorycznie spójny. Sama metodyka oraz pozyskiwanie danych są prawidłowe i nie budzą wątpliwości. Ta część rozprawy nie budzi zastrzeżeń formalnych.

Rozprawa doktorska **mgr Anny Larysz pt. " Czynniki wpływające na występowanie objawów depresji i lęku u pielęgniarek"** spełnia warunki określone w art. 13 ust.1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 64, poz. 595, z późn. zm.). Rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, Doktorantka wykazała się wiedzą teoretyczną w dyscyplinie nauki o zdrowiu oraz posiada umiejętności samodzielnego prowadzenia badań naukowych. Na tej podstawie przedstawiam Wysokiej Radzie Dyscypliny Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu wniosek o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Dr hab. n. o zdr. Agnieszka Młynarska, Prof. SUM

Katedra Pielęgniarstwa,

Wydział Nauk o Zdrowiu,

Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach

